

Spiró György
Mikor szabad
ölni?

esszék

© *Spiró György, 2021*

Olvasni jó

Szerencsefia, aki a gyerekkorát végigbetegeskedi, évekig nem vehet részt a szokásos játékokban, többször is hónapokig nyomja az ágyat, időnként pedig negyvenegy fokos láza van, mert ha túléli, profitál belőle. A törékeny egészség eléréséhez nem árt, ha az édesanyja éhezik a terhesség alatt, és a gyermeket legalább jó hónappal idő előtt szüli meg olyan világban, amelyben az inkubátor még fel sincs találva. A gyermek a mézhiánytól angolkórt kap, minden vírust és bacilust beszed, a fülét kéthavonta szűrják fel, és ha még erre sem süketül meg, a sors megvonja a vállát, és körmönfontabb furfangokkal próbálkozik. Harmadikos koromban vírusos májgyulladás kaptam, két hónapig feküdtem otthon; hetedikben agyhártyagyulladást, majd tébécét szereztem be, akkor hónapokig nem mehettem utcára. Volt egy csodálatos gyerekorvosunk, a Kossuth-díjas Kapus Gyula doktor bácsi, aki szerint a szanatórium nem egészséges megoldás, így hát otthon vészeltem át az egészet.

A harmadikos tanító bácsi, kedves, nagy mackó, az úszó olimpiai bajnok Novák lányok papája, a rengeteg

hiányzásom ellenére, az előírással dacolva felsőbb osztályba engedett. Hetedikben nehezebb volt visszatérnem, alaposan megfingattak a tanárok, pótolnom kellett minden egyes kimaradt dolgot, és feleltetek rogyásig. Csoda, hogy továbbengedtek.

A betegeskedés komoly előnyökkel jár. Heverhet az ember naphosszat a szülei szobájában (a szülők dolgoznak), és ha magas a láza, éjszaka sem kell a saját szobájába mennie, amelyben nincs fűtés. Bámulhatja napokig, hetekig, hónapokig a csipkefüggöny lovacskaít, egyforma lovacsák tömege, ritmikusan jobbra, illetve balra áll a fejük; ha az ember sokáig bámulja, mozogni kezdenek, és csuda ábrákba rendeződnek. Szórakozásnak ott van a furulya, amelyen az égvilágon mindent el lehet fújni; a szülők nem tudnak az élvezetbe belezavarni, és nem szólnak, ha órákig improvizál az ember, mert nincsenek otthon; amikor hazaérnek, udvariasságból belehallgatnak, milyen dallamot tanult meg magától a gyerek, de mert nincs hallásuk, és fáradtak, a furulyázásnak aznapra vége.

Ha mehetek focizni a többiekkel, nem alakul ki a belső látásom, sok mindenre vak maradok. És ott voltak a könyvek. Nem a könyvek szövegére emlékszem, hanem a képekre, amelyeket láttam. Máig megborzongok, ha a *Tom Sawyer* barlangjelenete felrémlik előttem; látom a spárgát, amellyel vissza próbálnak jutni a felszínre, látom az utolsó pislákoló gyertyát,

meg ahogy egyéb híján az egyik szereplő, Indián Joe a gyertyacsonkokat eszi, és látom a hullát; de sok-sok más jelenetet is látok a mai napig, látom Verne tengermélyét és holdutazását, látom a *A francia zászló* végzetes ütközetét, Dickens szegényházát, Jókai jeleneteit, a Spartacus-felkelés hulláit Howard Fasttól; elolvastam bármit, amit a kezembe adtak. Néhány könyv megmaradt a háború előttről, Upton Sinclair *Lanny Budd* sorozata, igen unalmas a spiritiszta széánson kívül, de azért végigolvastam, meg Martin du Gard *A Thibault család*ját (a haldokló mesélő jegyzetei eléggé kiborítottak). A tébécém alatt olvastam *A varázshegyet*, a főhős iránt a tüdőbajom miatt rokoni érzelmeket tanúsítottam, de azért tisztában voltam vele, hogy vicc az egész, ez másmilyen mese, ez a hős a maga semmilyenségével nem igazi hős; nagyokat kacagtam Thomas Mann mondatain, anyám aggódott is az elmeállapotom miatt, mert komoly könyvön nem illik nevetni (apámnak nem volt ideje olvasni, de az iróniát úgysem értékelte volna). Thomas Mann a hírneve miatt került a lakásunkba, *A varázshegy* 1956 után jelent meg, addig be volt tiltva. Jelentős műből kevés volt fellelhető a szüleim gyér könyvtárában, és ez a másik óriási szerencsém, talán a betegségeimnél is nagyobb: nem értesültem róla még az elolvasása előtt, hogy melyik könyv remekmű, és melyik nem. Amiről szó esett az iskolában, azt már mind én szerettem be magamnak. Ezért nem váltam sznobba,

ami, később tapasztaltam, még a művészi tehetséggel megáldott nemzedéktársaim önálló ítéletalkotásának kifejlődését is gátolni tudta.

A huzamos betegeskedés az állóképességet (a fekvőképességet) fejleszti, akár évekig elhúzódó összpontosításra tesz alkalmassá, a maratonfutás egyhangúságának elviselésére szoktat, ezáltal hosszan tartó későbbi alkotó- vagy tudományos tevékenységre képesít. Természetem szerint hebrencs, fel-felcsattanó, hisztérikus ember volnék; ezt fojtotta le bennem a kényszer annyira, amennyire, és lettem túlfegyelmezett. Az se jó, ha az ember tovább tűr, mint kellene, gyomorra megy és vérnyomást emel, de bizonyos típusú alkotáshoz elengedhetetlen.

Az olvasás az aktív fantáziánkat fejleszti; merőben más képességeinket mozgósítja, mint a ránk erőltetett képekkel dolgozó, bennünket passzivitásra kényszerítő vizuális műfajok. Nagy szerencsém, hogy még nem volt televízió, a rádió pedig, amely tele volt jobb és rosszabb hangjátékokkal, hasonlóan működik, mint az olvasás: a befogadó fantáziájára van bízva, milyen képet, milyen jelenetet lát, és a hangokhoz milyen külsőt képzel a szereplőknek.

Aki olvas, más életekbe, más közegekbe, más korokba nyer betekintést, ezáltal nem teljesen védtelen a számára adatott korszakkal szemben, és nem tekint elrendelésnek, amiben él. A szépirodalom, a jó mese az elmén kívül a lélekre is hat, az előző nemzedékek

tapasztalatait a leghathatósabban adja át, ezért tiltják, amikor tehetik.

Az olvasást jó könyvekkel tanácsos kezdeni, és azokkal is kell folytatni, ha lehet. Az edzett olvasó persze megbirkózik akármilyen vacakkal, mert gondolatban rögtön ír helyette jobbat; a fejben való átírás is mulattató. A szöveg által előhívott képek tovább variálhatók, belemerülhetünk a mesébe úgy is, hogy a szerző által előírt színhelyen körülnézünk, és egészen mást is észreveszünk, mint amit a szerző látott. A videójátékok felkínálnak ugyan alternatívákat, de az általunk választott utak cselekményét és képeit is mások diktálják, a mi aktív fantáziánkat megkötik.

Ahogy felnőttem, és a betegségeim eltűnedeztek, ámulva vettem észre, hogy egészségesen is lehet olvasni, sőt még jobb, ha az embernek közben nem kóvályog a feje a láztól. Biztosan van módja, hogy ezt a csodát az egészséges lurkók is idejében megkapják. Ahhoz azonban más iskolarendszer kéne, mint a mai magyar.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben,
a nyomda alapításának 139. esztendejében, 2021-ben.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.
Felelős vezető Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

Szerkesztette Gspann Veronika
Felelős szerkesztő Szegő János
Kézirat-előkészítő Schmal Alexandra
Korrektor Hradeczky Moni
A kötetet Pintér József tervezte
A borítót Konok Tamás festményének
felhasználásával készült
Műszaki vezető Takács Klári
Kiadványszám 9140
Warnock betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 3763 8